

som bannerfører og feltmarskaller fortjener den højeste udmærkelse. Og jeg kunne næsten fristes til at citere John Lennon:

"Det kan godt være, jeg ikke er særlig god til at spille på guitar - men hold da kæft, hvor jeg kan få det til at svinge!"

Litteratur

- Bredsdorff, Thomas. 1996. Døde metaforers klub. *Politiken, søndag den 6. oktober 1996*.
- Hansen, Carsten. 1996. *MetaDan. Registrering af dansk forskning og publikationer om metaforer. En annoteret bibliografi*. København: Institut for Nordisk Filologi. Københavns Universitet.
- Johnson, Mark. 1987. *The Body in the Mind. The Bodily Basis for Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Johnson, Mark. 1993. *Moral Imagination. Implications of Cognitive Science for Ethics*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Keller, Janet. 1988. The Body in the Mind. By Mark Johnson. Review. *Language* 64:775-778.
- Lakoff, George. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George. 1993. The Contemporary Theory of Metaphor. Andrew Ortony (red.) *Metaphor and Thought*, Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press:202-251.
- Lakoff, George. 1996a; 1. udg. 1991. Metaphor and War. The Metaphor System to Justify War in the Gulf. Lakoff, George (red.) *Reading Material for Berkeley Summer Seminar*. Berkeley: UC Extension Berkeley:75-100.
- Lakoff, George. 1996b. *Moral Politics. What Conservatives Know That Liberals Don't*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George & Jerome Feldmann. 1996. *Neural Cognitive Science*: (under udgivelse).
- Lakoff, George & Mark Johnson. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George & Mark Johnson. 1996. Philosophy in The Flesh (Draft). George Lakoff (red.) *Reading Material for Berkeley Summer Seminar*. Berkeley: UC Extension Berkeley:211-326.
- Lakoff, George & Rafael E. Núñez. 1996. The Metaphorical Structure of Mathematics: Sketching Out Cognitive Foundations For a Mind-Based Mathematics. Lyn English (red.) *Mathematical Reasoning. Analogies, Metaphors, and Images*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum (under udgivelse).
- Langacker, Ronald W. 1988. Women, Fire, and Dangerous Things. By George Lakoff. Review Article. *Language* 64:384-395.
- Liebert, Wolf-Andreas. 1992. *Metaphernbereiche der deutschen Alltagssprache. Kognitive Linguistik und die Perspektiven einer kognitiven Lexikographie*. Bern, Frankfurt/M., Berlin, New York: Peter Lang Verlag.
- Ortony, Andrew (red.). 1993; 1. udg. 1979. *Metaphor and Thought*, Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
6. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 1997

HAR -EDE-BØJNINGEN VÆRET DEN ENESTE PRODUKTIVE BØJNING?

Af Lise Horneman Hansen (Københavns Universitet)

Jeg vil i artiklen beskæftige mig med præteritumsformer af middelnedertyske, senere nedertyske samt højtyske låneord i jysk.

I nudansk skriftsprog har vi følgende svage præteritumsbøjninger:

1. -ede

2. -te (og -de i *døde, havde, lagde, sagde, burde og turde*)

Den 1. bøjning er den mest almindelige bøjning, og det er denne bøjning der er produktiv ved nyere låneord som fx *score* der bøjes *scorede* i datid. Den 2. bøjning omfatter langt færre verber, og den er ikke produktiv i dag. Som man ser på oversigten har denne bøjnings dental-element en variant med -de i skriften som kun findes ved 5 verber. Denne endelse er en rest af det gammeldanske bøjningssystem, hvor der udover -te, var varianterne -de, -the og -dde (jf. Gammeldansk Grammatik § 737 - 750). Hvilken af varianterne man brugte afhæng af rodudlydens kvalitet, sådan at man efter ustemt rodudlyd havde endelsen -te, og efter stemt rodudlyd havde henholdsvis -de, -the og -dde. På grund af den lydlige udvikling i dansk er der i rigsmålet ikke mere basis for dette system, og det er da også forsvundet fra skriften. Men fx i svensk er både -de-endelsen og -dde-endelsen stadig bevaret. Og det er også tilfældet i de jyske dialekter - den lydlige manifestation er bare lidt anderledes. Jeg vil i det følgende henvise til de to hovedbøjninger ved kalde dem henholdsvis for 1. bøjning og 2. bøjning.

Jeg arbejder med et ph.d.-projekt der går ud på at kortlægge udbredelsen af 2. bøjnings -de-, -the- og -dde-endelser i jysk. Det materiale jeg arbejder med, består af verber som jeg har excerperet fra bøjningsslærer over jyske dialekter og fra den sognevis ordnede jyske samling på Institut for Dansk Dialektforskning. Jeg arbejder med ca. 400 forskellige verber som alle i mindst én jysk dialekt optræder med en præteritumsform der må tolkes som det jyske tilsvarende til en af disse gammeldanske endelser. Blandt de 400 verber er der 118 verber som ikke er gamle nordiske arveord, men ifølge ODS og Niels Åge Nielsens Etymologisk Ordbog i stedet er indlånt fra tysk. Langt størstedelen af disse er indlånt fra middelnedertysk, dvs. dét middelalderlige plattysk der i senmiddelalderen gennem de tyske hanse-købmænd og håndværkere

kom til at sætte sit præg på det danske sprog, og navnlig på ordforrådet. Der er dog også senere indlånte verber i materialet, verber fra eftermiddelalderligt nedertysk, og fra højtysk - det vi i daglig tale kalder tysk.

Jeg har lavet en lille undersøgelse i mit materiale med henblik på de indlånte verbers præteritums-endelser. Dette er jeg blevet inspireret til af to personer. Den første er Peter Skautrup, der i Det Danske Sprogs Historie bind II s. 54 skriver om verbalbøjningen i yngre middeldansk, at 1. bøjning inden for de svage verber kom til at dominere. Dette går selvfølgelig først og fremmest på skriftsproget, men svarer også til mine iagttagelser i jysk. Men så skriver han også at tilgangen til gruppen kom fra forskellige sider, og at navnlig så godt som alle *lâneord* gik ind i gruppen. Senere antyder han ganske vist at 1. bøjning i *dialekterne* ikke er helt så dominerende, men jeg synes nu alligevel det er overraskende at jeg så i mit jyske materiale som nævnt har over en fjerdedel *lâneord* der alle i mindst én dialekt bøjes med den 2. bøjning. Den anden person jeg er blevet inspireret af er Kurt Braunmüller. Han holdt på MUDS-mødet 1988 et foredrag med titlen "Er det danske sprogs morfologi "naturlig"?" Braunmüller analyserede bl.a. de danske præteritumsformer ud fra begrebet "morfologisk naturlighed". Ordet "naturlighed" skal i denne sammenhæng ikke forstås som det modsatte af "kunstighed". "Naturlighed" er her en teknisk term fra sprogtypologien der snarere betyder "hensigtsmæssig" - så vidt jeg har forstået. Ved hjælp af dette begreb belyste han, hvordan det kan være at den 1. bøjning i dag er den eneste produktive præteritumsbøjning i dansk: Det er fordi den er den eneste, der har de egenskaber der gør at den er morfologisk naturlig. Det der gør at den er morfologisk naturlig er dels at den er ikonisk (dvs. at præteritums-morfemet rent udtryksmæssigt er noget andet og mere end infinitiv-morfemet), dels at den er transparent (dvs. gennemskuelig - det leksikalske morfem (verbet) og det grammatiske morfem (endelsen) er altid lette at skelne fra hinanden ved 1. bøjning). Disse ting gælder i mindre grad for de øvrige svage præteritumsendelser - og i endnu mindre grad for den stærke bøjning. Jeg synes denne analyse virker meget logisk og overbevisende - og undrede mig derfor da jeg opdagede at dette tilsyneladende ikke gælder for jysk - eller at der i hvert fald i jysk er *indlånte* verber fra middelnedertysk, nedertysk og højtysk, der *ikke* bøjes efter den 1. verbalbøjning.

Og egentlig har jeg jo allerede svaret på det spørgsmål der stilles i artiklens titel: Nej -ede-bøjningen, altså 1. bøjning kan *ikke* have været den eneste produktive bøjning i jysk på det tidspunkt da verberne blev indlånt, eftersom der jo i mit materiale er adskillige eksempler på

andre endelser. Og dette kan jo virkelig undre, specielt når man tager i betragtning at 2. bøjning i jysk netop kan have de uhensigtsmæssige egenskaber det er at være ikke-ikonisk og ikke-transparent i en grad så man i hvert fald ikke skulle forvente nogen produktivitet. Præteritumsendelsen kan nemlig være helt svundet, sådan at man fx ikke kan høre forskel på infinitivformen og præteritumsformen som ved fx det indlånte verbum *lure* der i Darum har infinitivformen *lu:r* og præteritumsformen *lu:r*. Det kan også være sådan at præteritumsendelsen kan være næsten helt assimileret med ordet og blot have bevirket en palatalisering i præteritum som ved det indlånte verbum *føle* der i Jelling har infinitivformen *fø:l* og præteritumsformen *fø:lj*. Her er det svært at skelne morfemerne fra hinanden idet de er smeltet sammen. Det er ikke sikkert at dette palatale indslag for sprogbrugeren er mindre tydeligt end et lille dentalt fonem vil være, som fx præteritumsformen *fø:lt* fra Vendsyssel, men palataliseringen er i hvert fald mere en *ændring af ordet* end en *tilføjelse*, og som sådan en mindre gennemsigtig form.

Det er forskellige lydlig udviklinger der bevirker at præteritumsendelsens dentalsuffiks kan blive så svækket. For *lure* gælder det svindet af den gammeldanske spirant *th* efter *r* og den jyske apokope. Begge dele menes at være blevet gennemført i gammeldansk tid, og derfor i samme periode som hansetiden. Der er flere eksempler på middelnedertyske *lâneord* i de gammeldanske kilder - også præteritumsformer med *-th*. Dette kan betyde at de middelnedertyske *lâneord* som *lure* kan være indlånt før lydudviklingen er trådt i kraft. For *føle* gælder naturligvis også den jyske apokope, og hertil den palatalisering af *-ld-* og *-nd-*forbindelser som indtraf i den gammeldanske periode og som er bevaret i de fleste jyske dialekter. Det er altså ikke sikkert at nogen af disse indlånte verber har fået en uhørlig eller palatal bøjning fra begyndelsen. De kan være kommet så tidligt ind i sproget at de blot har været udsat for samme lydudvikling som de gamle nordiske verber. Den 2. bøjning var altså muligvis ikke helt så uhensigtsmæssig på indlåningstidspunktet som den nu er. Men de senere indlånte verber fra nedertysk og højtysk er til gengæld nok indlånt *efter* de omtalte lydudviklinger, og disse verber har så højest sandsynligt fra starten haft en "uhensigtsmæssig" bøjning i jysk. Dette er mærkeligt, og derfor vil jeg nu forsøge at give et overblik over forholdene.

Inden jeg går videre, vil jeg gøre opmærksom på at mit materiale desværre ikke er repræsentativt for *hele* den svage verbalbøjning i jysk, idet det er indsamlet med henblik på verber der har en ganske bestemt præteritums-endelse, nemlig det der i jysk svarer til den gamle *-de-*, *-the-* og *-dde-*endelse. Materialet er altså simpelthen skævt, for verber der i jysk *altid* optræder

med 1. bøjning optræder simpelthen slet ikke i materialet. Det vil sige at jeg ikke på baggrund af materialet kan opregne hvor mange af de middelnedertyske og nedertyske verber der bøjes med -ede i jysk, og hvor mange der ikke gør - for de er ikke alle sammen med. Alligevel vil jeg vove at udlede visse ting.

De fleste indlånte verber i mit materiale, nemlig 81, er fra middelnedertysk. Det er verber som *befale, boble, brumle, file, fyre, si, sprede, tære*. De kendes alle på nær et i rigsmålet, - dvs. findes i ODS. Undtagelsen er *brue* (brygge). Verberne fra middelnedertysk er meget gamle lån, og de fleste forekommer på skrift allerede i gammeldanske kilder. I moderne skriftsprog bøjes 64 af disse med den 1. bøjning, mens 14 bøjes efter 2. bøjning. 3 bøjes stærkt. De 14 verber der i skriftsproget bøjes efter 2. bøjning er interessante, for alene ud fra kendskab til dette kan man ane at netop den 2. bøjning må have været i det mindste lidt produktiv på det tidspunkt da de blev indlånt i dansk. Det drejer sig om *begynde, bestille, betale, dele, fortælle, føle, lære, melde, mene, pine, ske, skænde, sprede, og træde*, og går man til de gammeldanske kilder finder man at de også her i præteritum har former med endelser fra 2. bøjning. Går man til jysk er det sådan at *ingen* af dem bøjes efter 1. bøjning - det ser altså ud til at deres tilhørsforhold ligger helt fast. Det er også blandt de 14 verber at ord som næsten kun bøjes med det der svarer til det gamle -de, -the eller -dde i jysk findes (*betale, fortælle, føle, lære, sprede*). De tre stærktbøjede verber kunne umiddelbart få det til at se ud til at der også må have været lidt liv tilbage i den stærke bøjning på dette tidspunkt, men det vil jeg vende tilbage til. Hvad angår de middelnedertyske låneord i dansk skriftsprog er det altså tydeligt at 1. bøjning er den absolut dominerende bøjning på dette tidspunkt, mens det dog også kunne se ud til at 2. bøjning endnu har været produktiv.

De verber der er indlånt fra senere nedertysk udgør en langt mindre gruppe i mit materiale, nemlig 25. Det er verber som *drille, fejle, kvakle, pusle, vrangle*, og de er alle kendt i rigsmålet - eller i hvert fald i ODS. Eftersom disse er lån fra efter 1500 er der naturligvis ingen eksempler på dem i gammeldanske kilder. I skriftsproget bøjes de alle efter den 1. bøjning, - hvilket kunne tyde på, at da disse ord blev indlånt har kun den 1. bøjning været produktiv.

Den mindste gruppe låneord i mit materiale er dem fra højtysk. Der er 12, og det er verber som *brøle, hole (hente), strigle og veksle*. Alle verberne er kendt i rigsmålet, og alle bøjes med den 1. bøjning i skriftsproget.

På baggrund af denne gennemgang baseret på skriftsprogets bøjningsendelser kunne man opstille følgende udsagn:

- I den gammeldanske periode har både 1. og 2. bøjning været produktive, 1. bøjning har dog allerede på dette tidspunkt været den dominerende. Det viser de former middelnedertyske låneord har i gammeldanske kilder og i nutidigt skriftsprog.

- I nyere tid har kun 1. bøjning været produktiv. Det viser skriftsprogets former af senere nedertyske og tyske låneord.

Dette udsagn kan dog nuanceres en del hvis man kaster et blik på de jyske dialekter. Hvad angår de middelnedertyske låneord i mit materiale, dvs. i de jyske dialekter, så er det jo ikke blot som i skriftsproget 14 ud af disse der kan bøjes med 2. bøjning - for det kan de alle sammen. Det er jo netop et kriterium for at være i mit materiale at være bøjet med 2. bøjning og herunder det jyske modsvar til de gamle endelser (-de, -the, -dde) i mindst én jysk dialekt. Samme forhold gælder de yngre nedertyske og højtyske låneord. Men hvis man ser på hvilken vægt de forskellige bøjninger har i forhold til den samlede forekomst af låneord - i mit som nævnt skæve og urepræsentative materiale - så er det sådan at ca. 2/3 af bøjningerne er 2. bøjning, mens ca. 1/3 af bøjningerne er 1. bøjning - og dette gælder faktisk hvad enten det er middelnedertysk, eller senere nedertyske eller højtyske låneord. Andelen af 2. bøjning er altså nogenlunde konstant. Så her ser det *ikke* ud til at det historiske tidspunkt for indlånet spiller nogen rolle for hvilken bøjning verbet har fået i dialekten.

Jeg vil her tillægge at de dialekter jeg arbejder med jo er klassiske dialekter - som i dag hovedsagelig findes optegnet i arkiver og på lidt ældre båndoptagelser - ikke nutidigt jysk. Hvorvidt 2. bøjning i dag ville være produktiv kan jeg desværre ikke sige noget om.

Jeg kan ikke på mit materiale se nogen entydige tendenser til i hvilke jyske dialekter 2. bøjning har været særlig produktiv. Men jeg kan se hvad de indlånte verber har til fælles. Over halvdelen af ordene har det til fælles at de i dialektens infinitiv ender på -l, specielt er dette et næsten helt gennemgående træk for de yngre nedertyske og højtyske verber. Gennemsnitlig 86 % af de indlånte verber med udlyd på -l bøjes i mit materiale med 2. bøjning. Og en tredjedel har til og med en endelse der svarer til gammeldansk -de, -the og -dde, og som i jysk er helt eller delvist assimileret og dermed "uhørlig". Dette er som før nævnt måske ikke så bemærkelsesværdigt for nogle af de middelnedertyske verbers vedkommende på grund af deres tidlige indlåningstidspunkt, men det vil i hvert fald sige at gennemsnitlig 1/3 af de senere indlånte

verber har fået en meget "unaturlig" endelse. Andre store grupper er de verber der udlyder på vokal og på -r og på -n i dialekten, og for dem gælder den samme bøjningsfordeling som for -l-gruppen. På grund af disse 4 store ensartede grupper kunne man fristes til at tro at der må være noget ved verbernes lydlige struktur, altså den struktur de har fået i jysk, der gør at de måske ligner de hjemlige verber der bøjes efter 2. bøjning *så* meget, at de så at sige ryger lige ind i samme kasse. Nu har jeg ikke lavet en større undersøgelse om lydstrukturen i jysk og tysk, så jeg kan ikke sige så meget om dette. Men jeg kan give nogle belysende eksempler. Et middelnedertysk låneord *føle*, i jysk fx udtalt [fø:l], kunne vel egentlig lige så godt være et gammelt arveord som *tåle*, i jysk [to:l]. Og et middelnedertysk låneord som *mene*, i jysk fx udtalt [mi:n] kunne vel også godt til forveksling ligne et nordisk ord som *låne*, i jysk [lo:n]. Et middelnedertysk låneord som *lure*, i jysk fx [lu:r] kunne vel også godt minde om det gamle nordiske *køre*, i jysk udtalt [kyer]. Og endelig kunne det middelnedertyske låneord *si*, i jysk fx udtalt [si:] lige så godt være et gammelt arveord som *så*, i jysk fx [so:]. Det ses her tydeligt at ordene er så lydligt assimilerede med dansk eller jysk at man på ingen måde fornemmer at de er låneord. Derfor kunne man godt forestille sig at de lige så stille er gledet ind i hele det etablerede bøjningssystem.

Men man kan også forestille sig en anden forklaring. Det er mit indtryk at der i forskningen er uenighed om hvorvidt den sproglige kommunikation mellem nordboer og tyskere i hansetiden har foregået som "semikommunikation" - dvs. hver part taler sit sprog som den anden part passivt forstår - eller hvorvidt man har benyttet sig af et blandingssprog. Men der er i hvert fald enighed om at kontakten har været stor og levende - ellers kunne den vel heller ikke have efterladt sig så mange ord. Nu var middelnedertysk jo netop heller ikke noget sprog der lå særligt langt fra dansk rent lydligt. Og hvis jeg nu vender tilbage til de 14 indlånte verber der overalt, både i gammeldansk skriftsprog, nudansk skriftsprog og i de jyske dialekter, bøjes efter 2. bøjning, så viser det sig ved opslag i en middelnedertysk ordbog, at de fleste af disse i præteritum kan bøjes på to måder, nemlig med -ede og med -de! Det middelnedertyske bøjningssystem minder altså en hel del om det gamle danske, dvs. med henholdsvis 1. og 2. bøjning, og en 2. bøjning der ovenikøbet også har varianterne -te, -de og -dde. Og dvs. at 2. bøjning foreligger som en mulighed allerede i middelnedertysk. Og det gør den ikke kun på papiret, for det fremgår af Sarauws lydlære over middelnedertysk at udtalen af -de-endelsen kan have mindet om den jyske udtale af samme endelse, den kan nemlig også være assimileret

efter l, n og r præcis ligesom i målsproget, dansk. Så derfor har jeg fået den tanke at spørgsmålet måske slet ikke drejer sig om hvorvidt de indlånte nedertyske ord har fået den ene eller den anden bøjning i dansk - men snarere om *hvorvidt de har bevaret deres egen bøjning!*

Blandt de ord jeg har kunnet finde bøjningsformer af, er der dog også eksempler på at verber der i middelnedertysk ifølge de overleverede kilder kun bøjes med 1. bøjning alligevel har fået 2. bøjning i både dansk skriftsprog og jysk. Og selvom dette fænomen er lavfrekvent siger det dog alligevel noget om at 1. bøjning absolut ikke har været enerådende i dansk.

Og her vil jeg så vende tilbage til de tre stærktbøjede indlånte verber fra før. Det drejer sig om *klinge*, *lide* og *bryde* (*sig om*). For ingen af disses vedkommende kan man tro at der kan være tale om at den stærke bøjning har været produktiv på indlåningstidspunktet. For *klinge* og *lide* bøjes stærkt allerede i middelnedertysk, bryde (brüden) er godt nok svagt i middelnedertysk, men det må nok antages at være faldet sammen med det nok så enslydende nordiske stærke verbum *bryde* (det mener i hvert fald ODS).

Konklusion

Med hensyn til hvilken præteritumsbøjning indlånte middelnedertyske, nedertyske og højtyske verber bøjes med i jysk, må man sige at der er to ting der spiller ind. Dels hvilken bøjning verberne eventuelt har eller har haft i nedertysk - og dels deres lydlige struktur. Det ser ud til at den lydlige struktur verberne har fået i jysk har gjort dem så "hjemlige" at de kan bøjes som de gamle nordiske verber af lignende struktur, også selvom de måske er kommet ind i sproget forholdsvis sent. Og det ser ud til at dette princip i de jyske dialekter må have været mere afgørende end principperne om morfologisk hensigtsmæssighed, morfologisk naturlighed.

Litteratur

- Braunmüller, Kurt. 1989. Voraussetzungen für die Übernahme mittelniederdeutscher Sprachstrukturen in die skandinavischen Sprachen. *Niederdeutsch in Skandinavien II*. Beihefte zur Zeitschrift für Deutsche Philologie 5. Berlin:9-29.
- Braunmüller, Kurt. 1989. Er det danske sprogs morfologi "naturlig"? Mette Kunø og Erik Vive Larsen (red.). 2. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus Universitet. Nordisk Institut:73-87.
- Brøndum-Nielsen, Johs. 1928-73. *Gammeldansk Grammatik*. København. (spec. § 723, § 737-750)
- Grimme, Hubert. 1922. *Platdeutsche Mundarten*. Leipzig.
- Holthausen, Ferdinand. 1886. *Die Soester Mundart*. Leipzig.

- Lasch und Borchling. 1956-1994. *Mittelniederdeutsches Handwörterbuch* (a-swär). Neumünster.
- Skautrup, Peter. 1947. *Det Danske Sprogs Historie II*. København: 54.
- Sarauw, Chr. 1921-24. *Niederdeutsche Forschungen I-II*. København: Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab.
- Winge, Vibeke. 1989. Zum Gebrauch des Niederdeutschen in Dänemark im Mittelalter. *Niederdeutsch in Skandinavien II*. Beiheft zur Zeitschrift für Deutsche Philologie. Berlin: 106-115.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
6. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 1997

DIALOGISKE FORSTÅELSER OG DERES GRUNDLAG

Af Jesper Hermann (Københavns Universitet)

Her vil jeg vise hvordan et begreb om 'dialogiske forståelser' bliver nyttigt, når man prøver at beskrive hvad der sker i samtaler som fx dem, vi har med lægen i konsultationen. Først kommer et par empiriske eksempler på, hvad det er for forståelser jeg tænker på 'Dialogiske forståelser' er mit forslag til en term for de forståelser der indfinder sig hos deltagerne i løbet af en samtale. Når de er udpegede, vil jeg som en sandsynliggørelse af termens berettigelse sætte dem ind i en forståelsesramme af citater fra sprogforskningens historie i bred forstand.

Der findes i sproget og verden bestemte forhold som vi ikke kan komme bagom, de er uomgængelige eller som tyskerne siger det med et mere entydigt ord: 'nichthintergehbare' (jf. Israel 1990). Det er de, fordi disse forhold er nogle af de nødvendige forudsætninger for at sprogbrug i det hele taget kan lade sig gøre; det er nogle gensidigt forbundne begrebsligheder som ikke kan findes adskilte eller separat, de udgør et nødvendigt grundlag. Som sådanne grundlagsbetingelser må de nødvendigvis være bundbanale, og det er måske derfor de har unddraget sig den videnskabelige verdens opmærksomhed indtil for nogle år siden. - Men selvom de altså er de "første forudsætninger" for sprogbrug, kan de godt lade sig tematisere og tale om (som det fx gøres i Ruus 1995:3f.).

Det vil jeg også forsøge; men det er ikke det jeg vil begynde med, for man bør ikke kaste sig ud i højtflyvende filosofiske trapezøvelser, førend man har set cirkusteltet og sikkerhedsnettet lidt an Her er bare lige nævnt hvad der tænkes på med 'grundlag', at der menes det *mest* grundede med det.

Sammenhængen med indlægget om forståelsesforskning på MUDS 5

I min 'Introduktion til forståelsesforskning' på MUDS-mødet i 1994 beskrev jeg en metode, hvorved det var muligt at indsamle faktisk forekommende forståelsesforløb. Det er med tanke på den efterfølgende behandling af disse data, at jeg her vil indkredse nogle af de forudsætninger og begreber, denne behandling viser sig at kræve. Introduktionens hovedindhold var en påvisning af at det er lad-sig-gørligt at studere forståelser i forbindelse med den slags samtaler